

BANK I KREDYT

- 4 **Piotr Ciżkowicz** Długa pamięć w szeregach PKB – estymacja parametru integracji ułamkowej zmodyfikowaną metodą autokorelacyjną
- 16 **Magdalena Dynus** Empiryczna analiza skutków europejskiej integracji dla wymiany handlowej krajów Unii Europejskiej
- 25 **Grażyna Bancarewicz** Kryteria klasyfikacji i uprzywilejowana pozycja banków ważnych systemowo oraz wyrównywanie szans banków w systemie finansowym
- 36 **Helena Wasilewska, Arleta Janowska** Emisja akcji w drodze oferty publicznej na przykładzie spółek giełdowych
- 43 **Andrzej Rutkowski** Wykupy akcji własnych – warunki powodzenia operacji
- 51 **Irena Pyka** Portfel papierów wartościowych w bankach krajowych
- 59 **Andrzej Buszko** Zarządzanie ryzykiem bezpośrednich inwestycji zagranicznych w krajach rozwijających się
- 67 **Adrianna Szopa** Ubezpieczenie przed niedotrzymaniem warunków spłaty kredytu przez kredytobiorcę – doświadczenia międzynarodowe i możliwości wprowadzenia na polski rynek kredytów hipotecznych
- 74 **Włodzimierz Wąsowski** Kreatywna rachunkowość. Fałszowanie sprawozdań finansowych *rec. Adam Szafarczyk*
- 77 **Tomasz Rynarzewski** Strategiczna polityka handlu międzynarodowego *rec. Elżbieta Czarna, Eliza Chilimoniuk*
- 80 **Summaries**

Polski system bankowy - stan i perspektywy

Jacek Osiński Stabilność finansowa w Polsce - aspekty systemowe

Wydawca
Handlowy Bank Polski
00-919 Warszawa,
ulica Świętokrzyska 11/21

Redakcja
653 21 37 (redaktor naczelny)
653 23 35
(zadająca redaktora naczelnego)
653 25 71 (sekretarz redakcji)
fax 653 13 21
<http://www.nbp.pl>

Kolegium Redakcyjne
Piotr Boguszewski
(p.o. redaktora naczelnego)
Elżbieta Czarna
Ryszard Cwińcowski
Dariusz Dasiński
Ryszard Kalkoszczki
Karol Lufkowski
Zofia Musiał (zastępca redaktora naczelnego)
Sławomir Niemierka
Danusia Stasiak - Lipowska
Iwona Stefanik (sekretarz redakcji)

Projekt
DOCTORAD

Skład i Druk
Drukarnia NBP

Prenumerata

„RUCH” SA - wpłaty na prenumeratę przyjmują jednostki kolporterskie właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora

(dotowa w sposób uzgodniony) Wpłaty przyjmuje Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy „RUCH” SA na konto: Pekao SA IV O/Warszawa 12401853-40060347-2700-401112-001 lub kasa Oddziału. Cena prenumeraty ze zniżką od krajowej. Zniżka na prenumeratę dewizową, przyjmowaną od osób zamieszkałych za granicą, realizowana się od dowolnego numeru w danym roku kalendarzowym. Wpłaty są przyjmowane na okresy kwartalne w terminie

do 5 12 - na I kw. następnego roku, do 5 03 - na II kw br., do 5 06 na III kw br., do 5 09 na IV kw br. Informacje o warunkach prenumeraty w „RUCH” SA OKDP: 00-958 Warszawa, ul. Jana Kazimierza 31/33 można uzyskać pod tel. 532-87-31, 532-88-20. Prenumerata własna i zamówiona pojedynczo, przyjmowana przez agencje prasowe Narodowy Bank Polski - Departament Komunikacji Społecznej, 00-919 Warszawa, ulica Świętokrzyska 11/21.

nakład: 1300
konto:
Centrala NBP - Departament
Operacyjno-Rachunkowy nr konta
NBP DOR 871010-0000-0000-1323-9600-0000
2005 r. - 204,00 zł, I egz. - 17,00 zł

Redakcja zastrzega sobie prawo do skracania i opracowywania redakcyjnego tekstu. Artykułów niezamówionych nie zwracamy.

Empiryczna analiza skutków europejskiej integracji dla wymiany handlowej krajów Unii Europejskiej

Magdalena Dynus

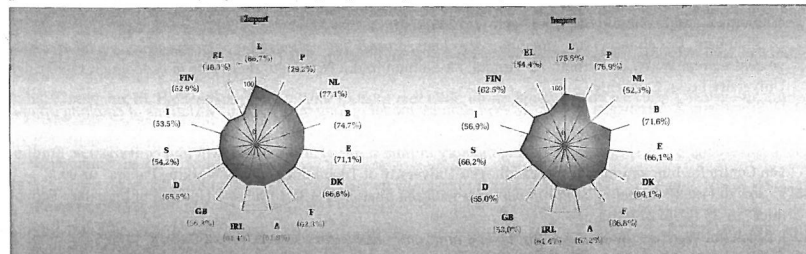
Wprowadzenie euro bez wątpienia przyczyniło się do ułatwienia, usprawnienia i obniżenia kosztów wymiany handlowej zwłaszcza w strefie euro, ale także w krajach utrzymujących kontakty handlowe z członkami unii walutowej – jednocześnie intensyfikując tę wymianę. Większość bezpośrednich korzyści, jakie przyniosło euro – eliminacja ryzyka kursowego, redukcja kosztów transakcyjnych, eliminacja ryzyka przeprowadzenia dewaluacji przez pojedynczy kraj, przejrzystość cen, rosnąca popularność europejskiej waluty jako waluty międzynarodowej, a także szansa na ograniczenie uzależnienia od wahań dolara (i innych walut międzynarodowych, np. jena), a tym sa-

mym od sytuacji gospodarczej i polityki USA – w największym stopniu dotyczy bowiem warunków wymiany handlowej. Jest to szczególnie istotne, gdyż zdecydowana część (średnio 2/3) eksportu i importu krajów Unii Europejskiej odbywa się między nimi samymi – por. wykres 1.

Wielkość, dynamika i struktura geograficzna wymiany handlowej krajów Unii Europejskiej

Największy udział wewnątrzunijnej wymiany handlowej w całości handlu zagranicznego mają Luksemburg,

Wykres 1 Wielkość wewnętrznego eksportu i importu krajów Unii Europejskiej (15) jako procent całości ich międzynarodowej wymiany handlowej w 2003 r.

L: Luksemburg, P: Portugalia, NL: Holandia, B: Belgia, E: Hiszpania, DK: Dania, F: Francja, A: Austria
IRL: Irlandia, GB: Wielka Brytania, D: Niemcy, S: Szwecja, I: Włochy, FIN: Finlandia, EL: Grecja.
Źródło: Eurostat: Key indicators on EU policy, maj 2005.

Tabela 1 Udział wewnętrznego eksportu w całości eksportu 15 krajów Unii Europejskiej (w %)

	1958	1975	1990	2003
Luksemburg	55,4 ^a	72,7 ^a	79,9 ^a	86,7
Belgia				74,7
Portugalia	38,9	53,8	81,2	79,2
Holandia	58,3	73,0	81,4	77,1
Hiszpania	48,9	48,1	67,6	71,1
Dania	59,3	46,6	68,4	66,6
Francja	30,9	53,2	65,3	62,3
Austria	-	-	68,1 ^b	61,8
Irlandia	82,3	81,4	78,6	61,4
Wielka Brytania	21,8	35,2	57,3	56,3
Niemcy	37,9	46,9	64,0	55,5
Szwecja	-	-	62,3	54,2
Włochy	34,5	49,2	62,8	53,5
Finlandia	-	-	65,5 ^b	52,9
Grecja	50,9	51,6	68,0	46,5

^a Dane w latach 1958–1990 dotyczą łącznie Belgii i Luksemburga.

^b Dane z 1992 r.

Źródło: R. Dohrn, A.-R. Milton, N.A. Radmacher-Nottelmann: The Impact of Trade and FDI on Cohesion. Rheinisch-Westfälisches Institut für Wirtschaftsforschung, RWI-Papiere, nr 76, Essen, Dezember 2001, s. 6 oraz Eurostat: Key indicators..., op.cit.

Portugalia i Belgia (ponad 3/4), najmniejszy zaś Grecja i Włochy (około połowy).

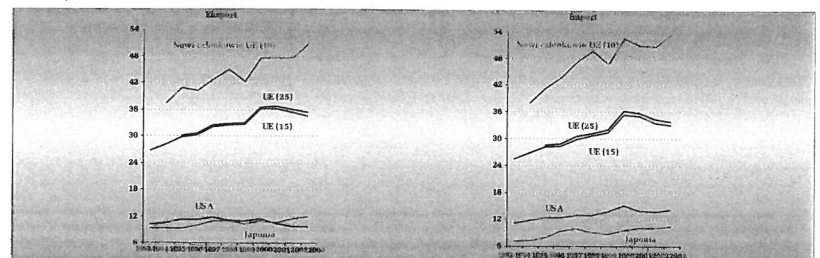
Udział wewnątrzunijnej wymiany handlowej (z wyjątkiem Irlandii i Grecji) dynamicznie wzrastał w miarę zacieśniania się więzi między krajami członkowskimi Piętnastki w wyniku procesu integracyjnego (por. tabela 1). Można więc przypuszczać, że wraz z rozszerzeniem Unii Europejskiej o 10 krajów Europy Środkowej i Wschodniej (i planowanym dalszym jej powiększeniem), a także zacieśnianiem stosunków handlowych między państwami Unii, np. z basenu Morza Śródziemnego, wzrosną wartość tej wymiany i jej udział w całości obrotów handlowych poszczególnych krajów.

Na takie wnioski pozwalają również wysoka dynamika unijnej wymiany handlowej (por. wykres 4 – zarówno eksport, jak i import Piętnastki podwoiły się

w ciągu minionej dekady), a także wysoki i sukcesywnie rosnący stopień otwarcia europejskich gospodarek (por. wykres 2). Ponadto zarówno nowe kraje członkowskie, jak i państwa afrykańskie czy Bliskiego Wschodu w ostatnich latach znacznie zacieśniły więzi handlowe z krajami Piętnastki (por. strony następne oraz wykres 3).

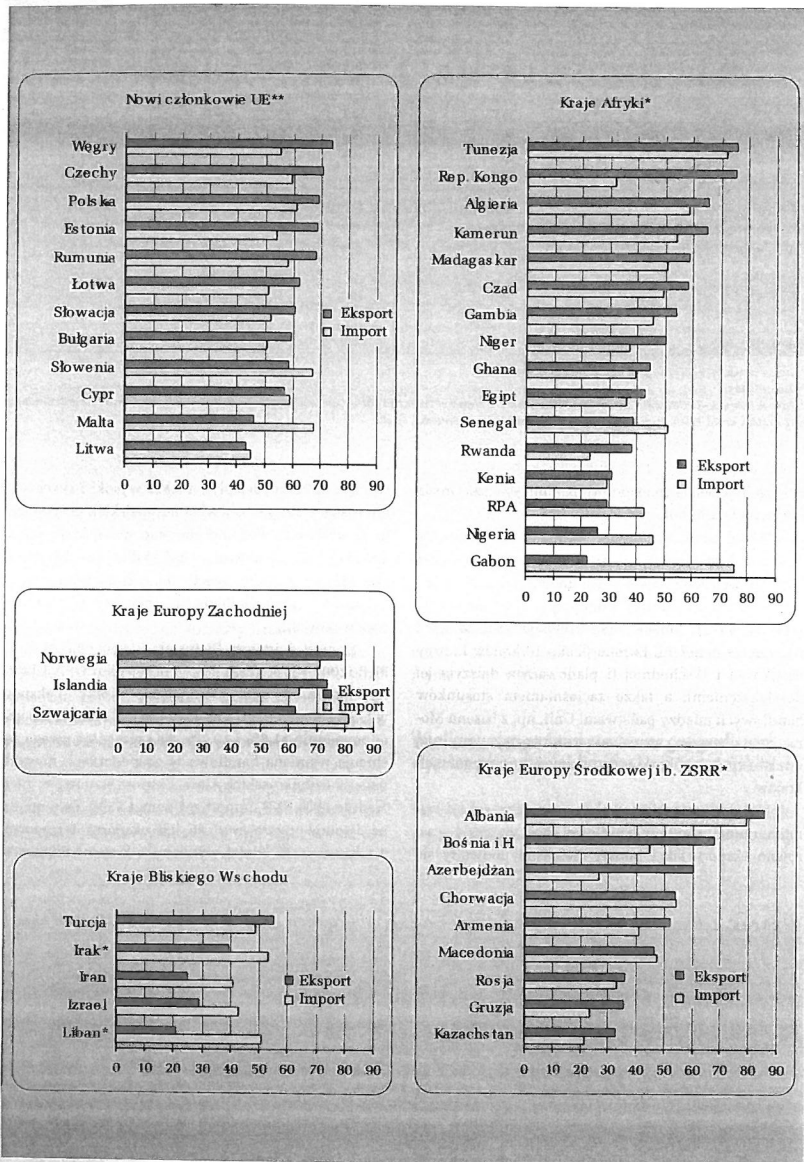
Eksport i import Piętnastki sięgają 33–34% jej PKB (2003 r.), podczas gdy w przypadku USA i Japonii stopień otwarcia jest znacznie niższy – eksport w USA stanowi 9,5%, import zaś 14% PKB; w Japonii odpowiednio 11,8% i 10,2%. Na szczególną uwagę zasługuje wymiana handlowa w gospodarkach nowych państw członkowskich Unii. Eksport stanowi w nich średnio 50% PKB, import zaś ponad 53%. Ze względu na istotnie niższą wartość ich eksportu i importu, a także wysoki udział wymiany z krajami Piętnastki

Wykres 2 Eksport oraz import towarów i usług wybranych krajów w latach 1993–2003 (jako % PKB)

Źródło: Eurostat: Key indicators..., op.cit.

Wykres 3 Udział eksportu do Unii Europejskiej i importu z UE w całości wymiany handlowej poszczególnych krajów w 2003 r.

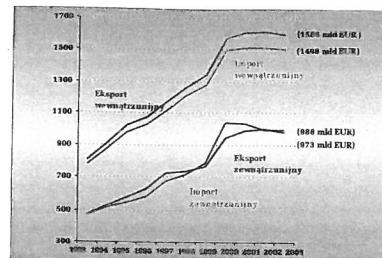

* Dane za 2000 r.

** 10 krajów, które przystąpiły do UE w maju 2004 r., oraz Bulgaria i Rumunia, czekające na akcesje.

Źródło: European Commission, External and intra-European Union trade, „Monthly Statistics” nr 7/2004, s. 188-231, nr 1/2005, s. 40, 277-314 oraz United Nations, UNCTAD Handbook of Statistics 2001, New York and Geneva 2001, s. 100-133.

Wykres 4 Eksport i import krajów Unii Europejskiej (15) w latach 1993-2003 (mld EUR)

Źródło: Eurostat, Key indicators..., op.cit.

stopień otwarcia poszerzonej Unii jest jednak nieznacznie (o niecały 1 punkt procentowy) wyższy aniżeli Piętnastki.

Całe lata 90. XX w. cechował dynamiczny wzrost wymiany handlowej i to zarówno wewnętrznej – pomiędzy krajami Piętnastki – jak i zewnętrznej (por. wykres 4). Jej wartość jest obecnie średnio dwukrotnie wyższa niż przed 10 laty. Eksport zewnętrzny krajów Unii wzrósł z 468 mld EUR w 1993 r. do 973 mld EUR w 2003 r., import zewnętrzny zaś z 465 mld EUR do 988 mld EUR. Tempo wzrostu wymiany wewnętrznej było minimalnie niższe – eksport wzrósł z 803 mld EUR do 1.588 mld EUR, a import z 771 mld EUR do 1.498 mld EUR.

Wartość handlu wewnętrznego nadal jest znacznie (około półtora razy) wyższa niż handlu nad zewnętrznego, jednak przewaga ta maleje ze względu na większą dynamikę handlu zewnętrznego niż wewnętrznego. Eksport wewnętrznym w 2003 r. był

o 63% wyższy od zewnętrznego, podczas gdy w 1991 r. był aż dwukrotnie większy, import zaś wyższy o 51% (w 1991 r. – o 70%).

Wymiana handlowa w rozszerzonej Unii Europejskiej

W związku z poszerzeniem Unii w maju 2004 r. można się pokusić o analizę wymiany handlowej Unii złożonej z 25 krajów członkowskich. Ponieważ szeregi czasowe są jeszcze zbyt krótkie, trzeba skorzystać z kompilacji danych historycznych pochodzących z okresu, kiedy Unia tworzyła jeszcze 15 państw. Wynika z nich, że mimo znacznego powiększenia Unii jej udział w światowym handlu nie wzrósł, ale wręcz się zmniejszył (por. wielkość handlu zewnętrznego w tabeli 2). Eksport krajów rozszerzonej Unii był w 2003 r. o prawie 10% mniejszy niż krajów Piętnastki (883,1 mld EUR wobec 972,9 mld EUR), import zaś o prawie 5% mniejszy (940,9 mld EUR wobec 987,7 mld EUR). Jest to skutkiem tego, że znaczna część (ponad 60%) wymiany handlowej nowych krajów członkowskich przed ich wejściem do UE odbywała się właśnie z państwami Piętnastki. Po akcesji handel ten stał się wymianą wewnętrzną, nieujmowaną w statystykach handlu zagranicznego. Tym samym z zestawień tych zostały wyeliminowane eksport i import z obszaru Piętnastki do 10 nowo przyjętych państw. Spowodowało to wzrost wymiany wewnętrznym o prawie 1/5 (w przypadku zarówno eksportu, jak i importu).

Unia Europejska pozostaje jednak potęgą eksportową i importową – przypada na nią 1/5 globalnego handlu. Choć pod względem importu USA mają palmę pierwszeństwa, jednak poszerzona Unia jest wciąż największym eksporterem na świecie – por. wykres 5.

Tabela 2 Wewnętrzna i zewnętrzna wymiana handlowa krajów Unii Europejskiej 15 i Unii Europejskiej 25 (w mld EUR)

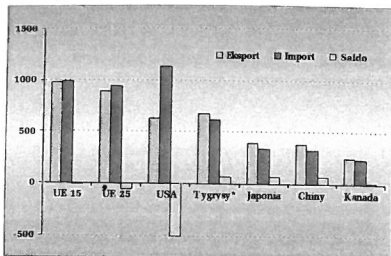
	Eksport					Import				
	1995	2000	2001	2002	2003	1995	2000	2001	2002	2003
UE 15										
Handel wewnętrzny	1 000,3	1 565,5	1 581,7	1 596,5	1 587,7	954,5	1 489,8	1 489,6	1 493,8	1 497,6
Handel zewnętrzny	573,3	942,0	985,8	993,7	972,9	545,3	1 033,4	1 028,2	987,4	987,7
Relacja handlu wewnętrznego do zewnętrznego (w %)	174	166	160	161	163	175	144	145	151	152
UE 25										
Handel wewnętrzny	1 099,7	1 780,9	1 820,7	1 851,1	1 878,5	1 050,8	1 695,4	1 718,2	1 734,9	1 781,1
Handel zewnętrzny	537,5	857,8	896,0	900,3	883,1	527,4	996,1	983,7	940,7	940,9
Relacja handlu wewnętrznego do zewnętrznego (w %)	205	208	203	206	213	199	170	175	184	189

a Dane w latach 1958-1990 dotyczą łącznie Belgii i Luksemburga.

b Dane z 1992 r.

Źródło: D. Cristallo, Der Handelsverkehr in der Europäischen Union mit 25 Mitgliedstaaten, „Statistik kurz gefasst” nr 4/2003, s. 2

Wykres 5 Wielkość eksportu i importu największych potęg handlowych na świecie w 2003 r. (mld EUR)

* Tygrysy: Korea Południowa, Hongkong, Malezja, Singapur, Tajlandia, Tajwan.

Źródło: Eurostat, Key indicators..., op.cit.

Należy jednak zwrócić uwagę, że oprócz gospodarek unijnej i amerykańskiej coraz większe znaczenie w światowym handlu mają gospodarki azjatyckie (por. wykres 5).

O ile w bilansie handlowym Piętnastki przez większą część lat 90. XX w. utrzymywała się nadwyżka, o tyle od 1997 r. saldo zaczęło się pogarszać – por. tabela 3. Odczuwane były bowiem skutki kryzysu finansowego w Azji – import towarów z krajów azjatyckich rósł szybciej niż eksport (który w 1998 r. spadł nawet o 10%). Pogorszenie salda w następnych latach wynikało także ze wzrostu cen importowanych dóbr, głównie ropy naftowej oraz słabości euro, które tracąc sukcesywnie na wartości wobec dolara było przyczyną nominalnego wzrostu wartości unijnego importu¹. Za główny powód ówczesnego pogorszenia salda handlowego Unii uznaje się spadek obrotów z krajami azjatyckimi (wzrost deficytu handlowego z 2 mld EUR w 1996 r. do 84 mld EUR w 1999 r.). Nie bez znaczenia okazały się jednak kryzys w Rosji oraz konflikt w Kosowie. W 1999 r. znacznie zmniejszył się unijny eksport do krajów kandydujących, dynamicznie wzrósł za to import Piętnastki – tak że utrzymująca się dotąd nadwyżka w bilansie handlowym stopniała o 10 mld EUR. Załamał się też eksport do byłych republik byłego ZSRR, zwłaszcza do Rosji,

¹ L. Biedma: *Leistungsbilanztransaktionen der EU im Jahr 2000 – detaillierte Ergebnisse*, „Statistik kurz gefasst” nr 15/2002, s. 3-4.

² T. Allen, M. Ashbrook: *Aussenhandel der EU 1999*, „Statistik kurz gefasst” nr 10/2000, s. 1-2.

Tabela 3 Saldo wymiany handlowej krajów Unii Europejskiej (w mld EUR)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Unia Europejska 15	28,0	45,3	48,6	22,9	-19,6	-92,1	-45,4	5,0	-14,8
Unia Europejska 25	10,1	b.d.	b.d.	b.d.	-57,2	-138,2	-87,9	-39,1	-57,8

Źródło: Eurostat, Key indicators..., op.cit.

Wykres 6 Kurs euro do dolara od 1 stycznia 1999 r. do 1 grudnia 2005 r.

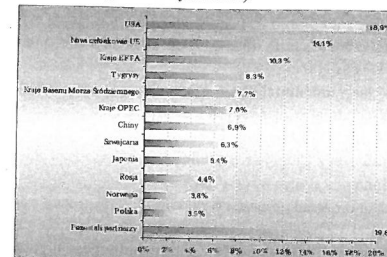

Źródło: OANDA, Historical currency exchange rates, December 2005.

w wymianie z którą deficyt handlowy wzrósł z 2 mld EUR w 1998 r. do ponad 11 mld EUR w 1999 r.² Dopiero 2001 r. przyniósł widoczną poprawę salda obrotów handlowych, a w 2002 r. Piętnastka zamknęła bilans handlowy niewielką nadwyżką (6,3 mld EUR). W 2002 r. euro zaczęło się umacniać względem dolara i innych głównych walut (por. wykres 6), wpływając na pozycję konkurencyjną partnerów handlowych nie tylko w Europie i USA, ale i na całym świecie. W latach 1999–2000 coraz słabsze euro poprawiało konkurencyjność przedsiębiorstw ze strefy euro kosztem tych spoza niej. Od 2002 r. mamy natomiast do czynienia z sytuacją odwrotną – znacznie mocniejsze euro zwiększa opłacalność eksportu spoza unii walutowej.

Z analizy wymiany handlowej wszystkich 25 krajów poszerzonej Unii wynika, że 2003 r. zamknęła się ona deficytem w wysokości 57,8 mld EUR – wobec deficytu Piętnastki wynoszącego 14,8 mld EUR. Podobną tendencję można zaobserwować we wcześniejszych latach – por. tabela 3. Jest to wynikiem działania dwóch czynników. Po pierwsze, znikła nadwyżka w wymianie handlowej Piętnastki z nowo przyjętymi członkami UE – ich wzajemny handel przestał być eksportem i importem (w 2002 r. ich wartość wyniosła aż 17,6 mld EUR), co pogorszyło bilans wymiany handlowej rozszerzonej Unii Europejskiej. Po drugie, nowe państwa Unii wykazują deficyt w obrotach ze swymi pozostałymi partnerami handlowymi, dodatkowo obciążając saldo wymiany Unii.

Wykres 7 Główni partnerzy handlowi Piętnastki w 2003 r. (suma eksportu i importu z danym partnerem jako procent* całości eksportu i importu Piętnastki)

* Suma wszystkich przedstawionych na wykresie udziałów przekracza 100%, gdyż Polska jest ujęta dwukrotnie (także wśród nowych członków UE), podobnie jak Norwegia i Szwajcaria (dodatkowo wśród krajów EFTA) oraz Malta i Cypr (wśród nowych członków UE i wśród krajów basenu Morza Śródziemnego), a także Algieria (wśród państw basenu Morza Śródziemnego i wśród krajów OPEC).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z tabeli 4.

Mimo że niekwestionowanym liderem wśród partnerów handlowych Piętnastki są USA – trafia tam prawie jedna czwarta zewnętrznego eksportu Piętnastki, a pochodzi stamtąd ponad 15% unijnego importu – to

na nowych członków Unii (wraz z czekającymi na akcesję Bułgarią i Rumunią) przypada jednak aż 15,1% jej eksportu i 13,3% importu, a niewiele mniej przypada na kraje EFTA (9,9% eksportu i 10,7% importu Unii) oraz kraje basenu Morza Śródziemnego (8,4% unijnego eksportu i 7% importu) – por. tabela 4 oraz wykres 7.

Przewaga USA nad kolejnymi partnerami handlowymi Unii jest ogromna. Obroty handlowe Piętnastki z drugim pod tym względem Chinami są prawie trzykrotnie niższe. Rośnie jednak znaczenie innych państw w handlu z Unią – Szwajcarii, Japonii i Rosji (por. tabela 4). Widać też znaczny wzrost udziału unijnej wymiany handlowej z nowymi członkami Unii, zwłaszcza po stronie eksportu. W minionej dekadzie (lata 1993–2003) podwoił się bowiem udział wymiany z nowymi państwami Unii w całości handlu zagranicznego Piętnastki (z 8,4% do 15,1% w przypadku unijnego eksportu oraz z 6,4% do 13,3% w przypadku importu).

Okazuje się również, że Polska urosła w ostatnich latach do rangi głównego partnera handlowego Unii. W 2003 r. wartość unijnego eksportu do Polski wyniosła 38,4 mld EUR, importu zaś 31,5 mld EUR. Oznacza to, że do Polski trafia prawie 4% eksportu Piętnastki, pochodzi z niej zaś 3,2% importu. Poza Polską w pierwszej dziesiątce unijnych partnerów handlo-

Tabela 4 Główni partnerzy handlowi państw Piętnastki (w mld euro oraz jako procent jej zewnętrznej wymiany handlowej)

	Miejsce wśród importerów z UE	Miejsce wśród eksporterów do UE	Eksport z UE 1993		2003		Import do UE 1993		2003	
			w mld EUR	w %	w mld EUR	w %	w mld EUR	w %	w mld EUR	w %
1 USA	1	1	468,1	100	979,6	100	464,7	100	992,7	100
2 Chiny	3	2	91,4	19,5	221,1	22,6	90,6	19,5	151,5	15,3
3 Szwajcaria	2	4	42,7	9,1	40,4	4,1	38,5	8,9	95,8	9,7
4 Japonia	4	3	24,4	5,2	68,6	7,0	28,1	6,1	56,1	5,7
5 Rosja	6	5	11,1	2,4	33,2	3,4	8,4	1,8	52,9	5,3
6 Norwegia	10	6	13,2	2,8	25,9	2,6	17,6	3,8	49,1	4,9
7 Polska	5	7	7,1	1,5	38,4	3,9	5,6	1,2	31,5	3,2
8 Czechy	7	8	12,4	2,7	30,4	3,1	6,9	1,5	29,8	3,0
9 Węgry	9	9	6,5	1,4	26,2	2,7	4,9	1,1	26,0	2,6
10 Turcja	8	10	14,4	3,1	28,2	2,9	21,1	4,5	24,0	2,4
11 Korea Płd.	14	11	9,4	2,0	16,2	1,7	8,4	1,8	23,4	2,4
12 Kanada	11	14	12,0	2,6	21,0	2,1	7,0	1,5	15,3	1,5
Nowi członkowie UE ^a			39,1	8,4	147,1	15,1	29,7	6,4	131,6	13,3
Kraje EFTA ^b			57,9	12,4	96,5	9,9	60,4	13,0	107,3	10,7
Kraje basenu Morza Śródziemnego ^c			50,6 ^d		82,1	8,4	50,0 ^d		69,2	7,0
kraje DAE ^e /Tygrysy			46,9	10,0	73,2	7,5	46,0	9,9	91,0	9,2
kraje OPEC ^f			42,1	9,0	66,5	6,8	41,5	8,9	71,3	7,2

^a 10 nowych członków Unii Europejskiej oraz Bułgaria i Rumunia.

^b European Free Trade Association: Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Szwajcaria.

^c 12 państw basenu Morza Śródziemnego: Algieria, Cypr, Egipt, Izrael, Jordania, Liban, Malta, Maroko, Palestyna, Syria, Tunezja i Turcja (por. dalej).

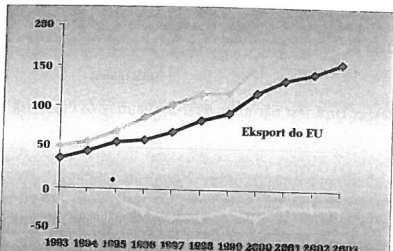
^d Dane za 1995 r.

^e Tygrysy Wschodu, Dynamic Asian Economies (DAE): Korea Południowa, Hongkong, Malezja, Singapur, Tajlandia, Tajwan.

^f Organization of the Petroleum Exporting Countries – organizacja skupiająca 11 krajów naftowych: Algierie, Indonezja, Iran, Irak, Kuwejt, Libia, Niger, Katar, Arabia Saudyjska, Zjednoczone Emiraty Arabskie i Wenezuela.

Źródło: European Commission: *External and intra-European Union trade. Statistical yearbook. Luksemburg 2004*, s. 36-37 oraz Eurostat, Key indicators..., op.cit.

Wykres 8 Wymiana handlowa 10 nowych członków Unii oraz Bułgarii, Rumunii i Turcji z krajami Piętnastki w latach 1993-2003 (mld EUR)

Źródło: opracowanie własne na podstawie T. Allen: Der Handel der dreizehn Beitrittsländer mit der EU im Jahr 2000, „Statistik kurz gefasst“ nr 8/2001, s. 2, Parliamentary Documentation Centre, European Parliament; Task Force Enlargement, Statistical Annex, June 2002, s. 4-55 oraz T. Allen, M. Ashbrook: Aussenhandel der EU 2000, „Statistik kurz gefasst“ nr 3/2001, s. 2 oraz Eurostat, Key indicators..., op.cit.

wych znalazły się jeszcze dwa nowe państwa Unii – Czechy i Węgry – oraz Turcja, która także aspiruje do członkostwa w Unii Europejskiej. Znamienne jest, że wzrasta wartość obrotów handlowych krajów Europy Środkowej i Wschodniej z Unią oraz zwiększa się znaczenie tych krajów jako kooperantów – por. wykres 8 oraz tabela 4 i 5. Rozszerzenie Unii Europejskiej powinno więc przyczynić się do dalszego zacieśnienia i dynamizowania więzi handlowych w Europie.

Wymiana handlowa pomiędzy nowymi krajami Unii a państwami Piętnastki powoli, ale systematycznie wzrastała przez całe lata 90. (z wyjątkiem 1999r.). Jest to bez wątpienia skutek zacieśnienia więzi najpierw w ramach współpracy stowarzyszeniowej, a później w wyniku przedakcesyjnych dostosowań do wymogów członkostwa w Unii Europejskiej. Nowi

Tabela 5 Wielkość wymiany handlowej nowych członków Unii z krajami Piętnastki (w mld EUR oraz jako procent łącznej wartości eksportu będącego importem danego kraju w 1993 r. i w 2003 r.) oraz z państwami poszerzonej Unii Europejskiej 2004 r.

	Eksport do krajów						Import z krajów								
	1993			2003			1993			2003			2004		
	w mld EUR	w %	w mld EUR	w %	w mld EUR	w %	w mld EUR	w %	w mld EUR	w %	w mld EUR	w %	w mld EUR	w %	
Czechy	5,4	55,2	30,1	70,0	54,2	86,0	6,0	51,1	26,8	59,3	55,0	80,0			
Słowacja	1,4	29,6	11,7	60,8	22,1	85,1	1,7	27,9	10,3	51,8	23,7	79,0			
Estonia	0,5	47,9	2,7	68,6	4,8	80,6	0,9	63,5	3,1	53,6	7,1	71,7			
Węgry	4,3	57,9	28,1	73,7	43,9	79,1	5,8	54,6	23,3	55,0	48,4	67,4			
Polska	8,4	69,2	32,7	68,9	60,2	78,5	10,4	64,8	36,9	61,2	71,7	74,4			
Łotwa	0,3	39,3	1,6	62,0	3,2	77,0	0,5	40,7	2,4	51,2	5,6	75,0			
Litwa	0,5	30,1	2,7	43,1	7,5	66,4	0,6	32,3	3,8	44,9	9,9	63,0			
Słowenia	3,3	61,6	6,6	58,4	12,7	64,9	3,6	62,1	8,2	67,3	13,8	78,5			
Cypr	0,3 ^a	39,8 ^a	0,2	57,0	0,7	62,1	1,2 ^a	56,6 ^a	2,1	58,9	4,2	66,3			
Malta	0,8	72,1	0,9	45,9	2,0	50,5	1,3	72,5	1,9	67,3	3,0	72,5			
Razem	25,2	56,3	117,3	67,3	211,3	79,1	32,0	54,5	118,7	57,9	242,3	73,9			

^a Dane za 1994 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Parliamentary Documentation Centre, European Parliament, op.cit., s. 4-5, European Commission: External and intra-European Union trade, „Monthly Statistics” nr 7/2004, s. 188-231 oraz nr 4/2005, s. 26-27.

członkowie nadal jednak więcej importują niż eksportują do Piętnastki. W drugiej połowie lat 90. deficyt ich bilansu handlowego z Piętnastką kształtował się średnio na poziomie 30 mld EUR rocznie. Od 2001 r. zmalał do około 20 mld EUR, co jest wynikiem szybszej dynamiki ich eksportu do krajów Unii, niż importu – por. wykres 8.

Jest zrozumiałe, że kraje Europy Środkowej i Wschodniej w pierwszych latach przemian po rozpadzie Bloku Wschodniego wykazują deficyt w wymianie handlowej z Unią. Ich wygłodniałe rynki są niezwykle chłonne, a dostosowania struktury wewnętrznej produkcji do zasad gospodarki rynkowej i konkurencji panującej na wielkim europejskim rynku są procesem trudnym i długotrwałym. Otwieranie gospodarek państw byłego Bloku Wschodniego jest dla nich jedyną szansą nadrobienia dystansu do krajów wysoko rozwiniętych, a wejście na jednolity rynek wewnętrzny jest ogromnym krokiem w tym kierunku. Kontakty z zachodnimi partnerami pozwalają zapoznać się z nowoczesnymi technologiami, metodami zarządzania i organizacji oraz czerpać z ich doświadczeń.

Coraz lepszą realną konwergencję gospodarek państw Europy Środkowej i Wschodniej, a więc zdolność do konkurowania z krajami wyżej rozwiniętymi potwierdza dynamicznie rosnąca wartość ich eksportu do krajów Piętnastki – por. tabela 6. W większości z nich w latach 1993-2003 zwiększyła się ona kilkakrotnie – w przypadku Słowacji ponad osmiokrotnie, Węgier ponad sześciokrotnie, w Czechach, Estonii, Litwie i na Łotwie ponad pięciokrotnie, a w Polsce prawie czterokrotnie. Można też zaobserwować znaczny wzrost udziału handlu z krajami Piętnastki w całości ich wymiany handlowej (z wyjątkiem Malty). Udział w eksporcie wzrósł średnio o 20%, w imporcie zaś o 6%, tak że w 2003 r. przeciętnie 67% eksportu nowych państw Unii trafiało do krajów Piętnastki, a pochodziło stamtąd średnio 58% ich importu. Polska

Tabela 6 Główni partnerzy handlowi krajów Unii Europejskiej 15 i Unii Europejskiej 25 w 2003 r.

Eksport	UE 15		Eksport	UE 25	
	w mld EUR	w %		w mld EUR	w %
Ogółem	979,6	100	Ogółem	882,2	100
1 USA	221,1	22,5	1 USA	226,2	25,6
2 Szwajcaria	68,6	7,0	2 Szwajcaria	71,2	8,1
3 Chiny	40,4	4,1	3 Chiny	41,1	4,6
4 Japonia	40,2	4,1	4 Japonia	40,9	4,6
5 Rosja	38,4	3,9	5 Rosja	37,1	4,2
6 Turcja	33,2	3,3	6 Turcja	29,4	3,3
Import			Import		
Ogółem	992,7	100	Ogółem	939,7	100
1 USA	151,5	15,2	1 USA	157,3	16,7
2 Chiny	95,8	9,6	2 Chiny	105,3	11,2
3 Japonia	66,8	6,7	3 Japonia	71,8	7,6
4 Szwajcaria	56,1	5,6	4 Rosja	67,7	7,2
5 Rosja	52,9	5,3	5 Szwajcaria	58,8	6,3
6 Norwegia	49,1	4,9	6 Norwegia	50,9	5,4

Źródło: European Commission: External and intra-European Union trade, Statistical yearbook...op.cit., s. 28-31 oraz European Commission: External and intra-European Union trade, „Monthly Statistics” nr 10/2004, Luksemburg 2005, s. 100 i 104.

pod tym względem plasuje się w czołówce – sprzedajemy do Piętnastki prawie 70% naszego eksportu i sprowadzamy ponad 61% polskiego importu – por. tabela 5.

Poszerzenie Unii w 2004 r. istotnie zmieniło wielkość handlu wewnętrznego i zewnętrznego. Eksport 10 nowych członków do państw rozszerzonej już Unii wyniósł łącznie 211,3 mld EUR, import zaś 242,3 mld EUR. Wartość ich eksportu do poszerzonej Unii była więc o 80% wyższa niż rok wcześniej do państw Piętnastki, a w przypadku importu aż o 104% wyższa. Ze względu na to, że wzajemny handel 10 nowych członków stał się również wymianą wewnętrzną, istotnie wzrósł udział handlu wewnętrznego w wymianie handlowej tych krajów. W 2004 r. średnio 79% eksportu nowych członków Unii trafiało na rynek poszerzonej Unii, pochodziło zaś stamtąd średnio 74% ich importu. Najwyższy udział w wymianie wewnętrznej mają Czechy i Słowacja – na rynek unijny trafia 85-86% ich eksportu, a pochodzi z niego 79-80% ich importu.

Można jednak przypuszczać, że poszerzenie Unii Europejskiej (zarówno zrealizowane, jak i planowane o Bułgarię i Rumunię), a w konsekwencji i strefy euro przyczyni się w kolejnych latach do dalszej intensyfikacji handlu wewnętrznego. Prawdopodobnie będzie ona większa, niż wynika z uwzględnienia jedynie dotychczasowego poziomu wzajemnych stosunków handlowych. Będzie to skutkiem nie tylko eliminacji ryzyka kursowego i redukcji kosztów transakcyjnych, ale również zniesienia cel oraz ograniczeń ilościowych w handlu, a także efektem postępującego rozluźniania przepisów o wzajemnej wymianie, ujednolicania procedur urzędowego czy umownego postępowania, co wywoła efekt synergiczny, jak również konsekwencją zaostrożonej konkurencji.

Rozszerzenie Unii Europejskiej nie spowodowało w zasadzie zmian w strukturze jej głównych partnerów handlowych – struktura geograficzna wymiany handlo-

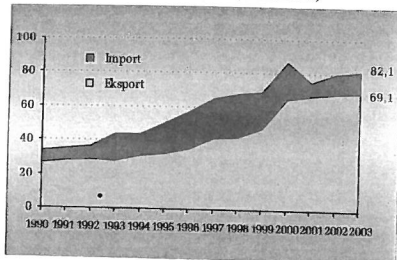
wej nowych państw Unii jest bowiem bardzo podobna do struktury handlowej Piętnastki (por. tabela 6).

W 2002 r. łączna wartość wymiany handlowej 10 nowych państw Unii (eksportu i importu) wyniosła 355 mld EUR, z czego 41 mld EUR (11,5%) to handel między nimi samymi, a 223 mld EUR (62,8%) to wymiana z Piętnastką. Na kolejnych miejscach wśród głównych partnerów handlowych nowych członków Unii plasują się Rosja (18 mld EUR, 5,1%), USA (11,2 mld EUR, 3,2%), Chiny (8,4 mld EUR, 2,4%), Japonia (5,5 mld EUR, 1,5%), Szwajcaria (4,7 mld EUR, 1,3%) i Norwegia (2,9 mld EUR, 0,8%). Ponieważ są to również największy partnerzy handlowi państw Piętnastki, kolejność i znaczenie głównych partnerów handlowych poszerzonej Unii są takie same jak w przypadku partnerów Piętnastki. Wskutek akcesji 10 nowych członków zmniejszyła się jedynie liczba partnerów handlowych spoza ugrupowania, a tym samym wzrosła ich waga. Ze statystyk pierwszej szóstki krajów, do których trafia unijny eksport, została wyeliminowana Polska, dzięki czemu do tego grona dołączyła Turcja. Ze względu na silne powiązania handlowe nowych członków z Rosją kraj ten urosł do rangi czwartego eksportera do Unii, wyprzedzając zajmującą dotychczas to miejsce Szwajcarię – por. tabela 6.

Strefa wolnego handlu pomiędzy Unią Europejską a 12 krajami basenu Morza Śródziemnego

Coraz bliższe są także kontakty handlowe Piętnastki z krajami basenu Morza Śródziemnego. Rośnie wartość ich wzajemnej wymiany, choć wzrost ten nie jest tak dynamiczny, jak intensyfikacja wymiany z krajami Europy Środkowej i Wschodniej. Zwiększa się też znaczenie Unii w kontaktach handlowych obu regionów. Jest to przejaw zacieśnienia współpracy krajów Unii Euro-

Wykres 9 Wymiana handlowa 12 krajów basenu Morza Śródziemnego z krajami Piętnastki w latach 1990-2003 (mld EUR)

Źródło: dane za lata 2002-2003: European Commission: External and intra-European Union trade. „Monthly statistics” nr 4/2005, s. 42 i 46, dane za lata 1990-2001: Eurostat: Key indicators...op.cit.

Tabela 7 Główni partnerzy handlowi krajów Unii Europejskiej 15 i Unii Europejskiej 25 w 2003 r.

	Ekspert	Import
Tunezja	78,6	70,3
Maroko ^a	72,4	54,0
Syria ^a	64,3	33,1
Algieria	64,0	55,8
Cypr	53,9	55,8
Turcja	51,5	45,5
Malta	45,9	67,2
Egipt ^a	31,4	29,5
Izrael	25,0	41,0
Liban ^b	24,1	45,9
Jordania	2,9	28,8
Palestyna ^b	0,4	15,4

^a Dane za 2001 r.

^b Dane za 1999 r.

Źródło: S. Quelelec: Das Jahr 2002 in den Mittelmeerländern: Auswahl von Indikatoren. „Statistik kurz gefasst” nr 8/2003, s. 6 oraz Eurostat: EU-Handelsbeziehungen mit den 12 Partnerländern im Mittelmeerraum, 15. marca 2002, s. 2.

Tabela 8 Dynamika wymiany handlowej 12 krajów basenu Morza Śródziemnego z krajami Piętnastki (w mld EUR oraz jako procent całości handlu regionu z UE)

	Ekspert do krajów UE			Import z krajów UE				
	1990	2004	w %	1990	2004	w %		
Turcja	1,13	5,94	31,0	40,4	2,03	7,72	38,0	39,3
Algieria	4,55	6,97	15,3	19,9	5,29	4,96	9,4	9,7
Izrael	1,78	3,47	8,6	11,2	1,81	5,23	12,8	13,3
Tunezja	1,39	2,25	6,7	8,7	1,77	2,97	7,6	7,9
Maroko	1,39	3,05	6,5	8,5	1,83	3,57	8,8	9,1
Egipt	2,41	2,30	4,2	5,5	3,62	4,15	7,4	7,7
Syria	0,93	1,23	2,5	3,3	1,25	1,25	2,3	2,4
Malta	0,27	0,65	1,0	1,3	0,51	0,84	2,3	2,4
Cypr	0,28	0,58	0,5	0,7	0,63	1,21	2,1	2,2
Liban	0,05	0,09	0,2	0,3	1,20	0,76	3,0	3,1
Jordania	0,02	0,09	0,2	0,3	0,80	0,83	3,2	3,3
Palestyna	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Razem	14,20	26,62	76,7	100	20,74	33,52	96,6	100

Źródło: European Commission: External and intra-European Union trade. Statistical yearbook...op.cit., s. 38-44 oraz European Commission: External and intra-European Union trade. „Monthly statistics” nr 8/2005, Luksemburg 2005, s. 27, 40-41.

pejskiej z krajami ościennymi, a w szczególności dążenia do stworzenia do 2010 r. strefy wolnego handlu pomiędzy Europą a 12 krajami basenu Morza Śródziemnego³. Wartość ich wzajemnej wymiany handlowej zwiększyła się w ciągu minionej dekady ponad dwukrotnie – import z Unii wzrósł z 33,5 mld EUR w 1990 r. do 82,1 mld EUR w 2003 r., eksport zaś z 26,6 mld EUR do 69,1 mld EUR (por. wykres 9).

Należy także zwrócić uwagę na fakt, że praktycznie połowę wymiany handlowej krajów basenu Morza Śródziemnego stanowi handel z krajami Piętnastki – por. tabela 7. Liderem jest Tunezja: 70,3% jej importu pochodzi z krajów Unii, a trafia tam aż 78,6% jej eksportu. Wysoki poziom wymiany z Unią mają także Maroko i Algieria.

Największymi partnerami handlowymi Unii w basenie Morza Śródziemnego są Turcja, Algieria i Izrael (por. tabela 8). Przypada na nie 72% eksportu całego regionu do krajów Piętnastki oraz 62% importu. Gdyby uwzględnić jeszcze Tunezję i Maroko, wielkości te wzrastają odpowiednio do 89% i 79%. Można też zaobserwować zacieśnienie współpracy tego regionu z krajami Unii, zwłaszcza w ostatnich kilku latach. O ile w latach 80. XX w. eksport 12 państw basenu Morza Śródziemnego do krajów Piętnastki wzrósł o około 12 mld EUR (podobnie jak import z UE), o tyle w latach 1990–2004 przyrost ten wyniósł 50 mld EUR (w przypadku importu 63 mld EUR). Z punktu widzenia tych państw ważniejsze jest, że ich eksport rósł szybciej niż import – w minionym ćwierćwieczu ich eksport do państw Piętnastki zwiększył się pięćkrotnie, import zaś czterokrotnie.

³ Do krajów basenu Morza Śródziemnego należą: Algieria, Cypr, Egipt, Izrael, Jordania, Liban, Malta, Maroko, Palestyna, Syria, Tunezja i Turcja. Ponieważ Cypr i Malta stały się w członkami Unii, plany utworzenia strefy wolnego handlu dotyczą 10 pozostałych państw.

Podsumowanie

Proces integracji europejskiej, w tym wprowadzenie wspólnej waluty wywarł olbrzymi wpływ na europejską i światową gospodarkę. Oddziaływanie to bynajmniej nie ustanie, gdyż jego źródło nie wysycha – przewidywane są kolejne akcesje, a kraje Unii wiążą się coraz ściślej.

Integracja walutowa istotnie zacieśnia i ułatwia wymianę handlową pomiędzy krajami członkowskimi, ale również z partnerami gospodarczymi spoza Europy. Na europejskim rynku zaostrza się konkurencja, która

jednak umożliwia przedsiębiorstwom, zwłaszcza małym i średnim, łatwiejszy dostęp do kapitału. Należy mieć nadzieję, że przejrzystość cen oraz konieczność tworzenia sprzyjających warunków do rozwoju inwestycji wymusza z czasem utworzenie prawdziwego jednolitego rynku w Europie, który będzie efektywniejszy i pozwoli na lepsze wykorzystanie posiadanych zasobów. To z kolei umożliwi zdynamizowanie wzrostu gospodarczego i podniesienie poziomu życia ludności oraz nawiązanie walki konkurencyjnej z gospodarką amerykańską.